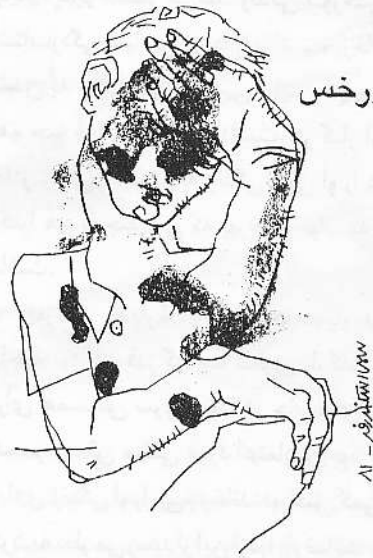

کتابخانه کامل

خورخه لوئیس بورخس علی ترابی

هوس، خیال یا یوتوبیای کتابخانه کامل ویژگی‌هایی دارد که ممکن است به جای حسن گرفته شوند. در واقع حیرت‌انگیز است که چقدر طول کشید تا این ایده به تخیل بشر راه یابد. بعضی مطالبی که ارسطو به دموکریتوس^(۱) و لوکیپوس^(۲) نسبت می‌دهد، آشکارا به آن (ایده کتابخانه کامل) دلالت می‌کند ولی مبدع فقید آن گوستاو تئودور فشنر^(۳) و اولین کسی که آن را تشریح کرد کورد لاسوتیس^(۴) است. (بین دموکریتوس اهل ابدرا تا فشنر نزدیک به بیست و چهار قرن تاریخ گران بار اروپا جریان دارد.) این ایده آشکارا به موضوعات متعددی وابستگی دارد. با اتمسیم، آنالیز ترکیبی، فن چاپ و حروف چینی و احتمال مرتبط است. دکتر تئودور ولف^(۵) در کتاب مسابقه با لاک‌پشت (برلین ۱۹۲۹) نظر می‌دهد این فکر اقتباس یا هجو ماشین منطقی ریموند لال^(۶) است. من اضافه می‌کنم که این تجسم ایده بازگشت ابدی در قالب حروف چاپی است، ایده‌ای که توسط رواقیون اختیار شود یا بلانکی^(۷) فیثاغورثیان یا نیچه؛ خود تا ابد بازمی‌گردد.

در کتاب اول متافیزیک ارسطو، از کهن‌ترین متنی که به این موضوع اشاره کرده یاد شده است. مقصود من آن بخش است که به کیهان‌شناسی لوکیپوس می‌پردازد: شکل‌گیری جهان از به هم پیوستن تصادفی اتم‌ها، نویسنده اظهار می‌دارد که اتم‌های موردنظر این فرضیه همگن‌اند و تفاوت بین آن‌ها از موقعیت شکل و ترتیب آن‌ها ناشی می‌شود. برای روشن کردن این تمایزها

می‌افزاید: "تفاوت A و N در شکل است، AN و NA در ترتیب و NZ در موقعیت." در رساله در باب کون و فساد او تلاش می‌کند تا گونه‌گونی اشیای مشهود را با سادگی اتم‌ها وفق دهد و استدلال می‌کند که تراژدی از همان عناصری تشکیل می‌شود که کمدی یعنی بیست و شش حرف الفبا.

سیصد سال می‌گذرد و سیرو گفتگوی بی‌سرانجام و شکاکانه‌ای تصنیف می‌کند و طنزآمیز است که نام آن را در باب طبیعت خداوار می‌گذارد. در بخش دوم آن یکی از سخن‌گویان می‌گوید: آیا نباید در اینجا ابراز شگفتی کنم از این که کسی بتواند خود را قانع کند ذرات مادی جامد و نامرئی هستند که تحت تأثیر نیروی گرانش قرار دارند و برخورد تصادفی آن‌ها این دنیای پیچیده و زیبا را به وجود آورده است؟ نمی‌توانم درک کنم کسی که واقع شدن چنین امری را ممکن می‌داند، چرا نباید فکر کند اگر تعداد بی‌شماری رونوشت از حروف بیست و یک‌گانه الفبا را که از طلا یا هر چیز دیگری که بخواهید، ساخته شده، در ظرفی بریزیم، تکان دهیم و روی زمین بریزیم امکان دارد آن‌ها متن آنالس^(۸) ایوس را بسازند، حاضر و آماده برای خواننده. تردید دارم که به این شکل تصادفی حتی یک مصرع هم درست شود.

تصویر حروف سیرو دوام طولانی داشت. اواسط قرن هفدهم پاسکال آن را در یک بحث دانشگاهی آورد؛ در آغاز قرن هجدهم، سوفیت در پیشگفتار کتاب آشفته‌اش "مقالاتی کم اهمیت در باب توانایی‌های روح" که همانند کتاب فلوریر Dictionaire des idees نمایشگاهی از ادعاها و عبارات پیش‌پا افتاده مبتذل است برآن تأکید می‌کند.

یک قرن و نیم بعد سه نفر موضع دموکریتوس را تأیید و سیسرو را رد می‌کنند. از آنجا که دوره زمانی طولانی بین طرفین مجادله فاصله انداخته است واژه‌ها و استعاره‌های مورد استفاده عوض شده است. هاکسلی^(۹) (یکی از این سه نفر) از حروف طلایی که اگر به تعداد دفعات کافی روی زمین ریخته شود، تشکیل یک مصرع لاتین می‌دهد، حرفی نمی‌زند. می‌گوید نیم دو جین میمون که ماشین تحریری در اختیار داشته باشند در مدت زمان طولانی می‌توانند تمام کتاب‌های موجود در موزه بریتانیا را بنویسند. لوئیس کارول^(۱۰) (یکی دیگر از ردکنندگان نظر سیسرو) در بخش دوم رمان تخیلی خارق‌العاده‌اش، سیدلوی و برونو (۱۸۹۳) اظهار می‌کند از آنجا که تعداد واژگان هر زبان محدود است، تعداد ترکیب‌های

ممکن آن‌ها - یعنی کتاب‌ها - نیز چنین است. به زودی دیگر نویسندگان از خود نخواهند پرسید "چه کتابی بنویسیم؟" بلکه می‌پرسند "کدام کتاب را بنویسیم" لاسوتیس، تحت تأثیر فشنر، کتابخانه کامل را به تصویر درآورد. او ابداع خود را در مجله قصه‌های فانتزی به نام Traumkristalle منتشر کرد. ایده اصلی لاسوتیس همانند کارول است. اما عناصر بازی او نشانه‌های جهانی نوشتاری هستند نه واژه‌های یک زبان. تعداد این عناصر، حروف، فاصله، نشانه‌های سجاوندی - کاهش یافته و حتی می‌تواند کم‌تر هم باشد بدون q (که کاملاً زائد است)، X (که اختصار است) و حروف بزرگ هم، الفبا می‌تواند کارکردش را انجام دهد. ارقام اعشاری را می‌توان حذف کرد یا به دو تا کاهش داد، چنان که در نمادگذاری دودویی لاینیتس چنین است. نشانه‌های سجاوندی را می‌توان به نقطه و ویرگول محدود کرد. مثل لاتین، هیچ اکسانی لازم نیست. با کمک ساده‌سازی‌هایی از این دست، کورد لاسوتیس به بیست و پنج نشانه می‌رسد (بیست و دو حرف، فاصله، نقطه، ویرگول) که ترکیب و تکرار آن‌ها هر چیز قابل بیانی در همه زبان‌ها را دربر می‌گیرد. تمامیت این ترکیب‌ها کتابخانه کامل را تشکیل می‌دهد. لاسوتیس بشریت را به ساخت این کتابخانه غیربشری فرا می‌خواند که شانس و احتمال آن را سامان می‌دهد، هوش بشری را حذف می‌کند. (کتاب مسابقه با لاک‌پشت نوشته ولف ابعاد و نحوه اجرای این پژوهش ناممکن را تشریح می‌کند)

همه چیز در مجلات گنگ و عقیم این کتابخانه موجود خواهد بود. تاریخ دقیق آینده، نمایشنامه مصریان آشیل، تعداد دقیق دفعاتی که آب گنگ پرواز شاهینی را منعکس کرده است، نام راستین و پنهان رم، دایرةالمعارفی که نوالیس می‌خواست تألیف کند، رؤیایا و الهام‌های من در سحرگاه ۱۴ آگوست ۱۹۳۴، اثبات قضیه پیرفرما^(۱۱)، فصل‌های نانوخته ادوین دروه،^(۱۲) ترجمه آن فصل‌ها به زبان مردم گاراهانت، پارادکس‌هایی درباره زمان که به ذهن برکلی رسیده بود و آن‌ها را منتشر نکرد، کتاب‌های آهنی اوریزن^(۱۳) کشف و شهودهایی ناپخته استیون ددالوس^(۱۴) که پس از گذشت یک دوره ۱۰۰۰ ساله بی‌معنی خواهند شد، موعظه‌های گنوسی با سیلی‌ها^(۱۵) آوازی که سیرن‌ها می‌خواندند، فهرست دقیق کتابخانه، اثبات نادرستی فهرست. همه چیز: اما در مقابل هر خط معقول و هر قطعه قابل اعتنا میلیون‌ها عبارت متنافر و مغشوش وجود دارد. همه چیز: اما همه نسل‌های بشر پیش از این که در آن

قفسه‌های سرگیجه‌آور - قفسه‌هایی که روشنایی روز را محو می‌کنند و بر آن‌ها آشوب حکم فرماست - صفحه‌ای قابل قبول بیابند تلف خواهند شد. از عادات ذهن یکی خیالات دهشت‌انگیز است. ذهنی، جهنم، جبر، از پیش محکوم به جهنم بودن، مُثُل افلاتونی، شمیر^(۱۶)؛ ابوالهول، اعداد ناهنجار ترانسفینی^(۱۷) (که در آن‌ها تعداد اجزاء از کل کم‌تر نیستند)، صورتک‌ها، آینه‌ها، اپرا، تثلیث هیولایی، پدر، پسر، روح فسادناپذیر،.... را ابداع کرده است. همه این‌ها در یک اندام واحد جای گرفته است. من تلاش کرده‌ام یک وحشت کم اهمیت را از فراموشی حفظ کنم: کتابخانه عظیم و پر از تناقضی که انبوه ردیف‌های کتابش در معرض خطر دائمی تبدیل و دگردیسی قرار دارند، که مانند یک ایزد هذیان‌گو و دیوانه همه چیز را تأیید می‌کند. همه چیز را تکذیب می‌کند و همه چیز را به هم می‌آمیزد.

توضیح: این مقاله با عنوان اصلی La biblioteca total در آگوست ۱۹۳۹ در مجله SLUR منتشر شد. در این جا بورخس پیش‌زمینه‌های فلسفی داستان معروف "کتابخانه بابل" را که در سال بعد می‌نویسد، تشریح کرده است. بورخس این مقاله و آن داستان را در زمان کار در کتابخانه شهرداری نوشته است.

پانویس:

1. Democritus
2. Leucippus
3. Gustav Theodor Gechner
4. Kurd Lasswitz
5. Theodor Wolff
6. Raymond Lall Ramon LLall
7. Blanqui
8. Annales by Ennius
9. Huxleg
10. Lewis Carroll
11. Pierre Fermat
12. Edwin Drood
13. Urizen
14. Stephin Dedalus
15. Basilides
16. Chimera
17. trasfinito